

ZDROWY CZŁOWIEK I SPOŁECZEŃSTWO W WIZJACH ALBERTA SCHWEITZERA I ERICHA FROMMA

Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu

Katedra Nauk o Zdrowiu

Zakład Psychologii Klinicznej

Dr Bogusław Stelcer

ul. Bukowska 70,

Tel/fax: +48 (61) 8547 274, Tel: +48 (61) 841 00 46

e-mail: stelcer@ump.edu.pl

Dnia 21 listopada 2009 roku na Uniwersytecie Medycznym im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu odbyła się Międzynarodowa Konferencja Naukowa „Zdrowy człowiek i społeczeństwo w wizjach Alberta Schweitzera i Ericha Fromma”. Konferencję zaistniałą przy współpracy Studenckiego Towarzystwa Naukowego przy Uniwersytecie Medycznym w Poznaniu oraz Polskiego Towarzystwa Schweitzerowskiego zorganizowali pracownicy Zakładu Psychologii Klinicznej. Przedsięwzięcie objęli patronatem JM Rektor Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu –prof. dr hab. med. Jacek Wysocki oraz Dziekan Wydziału Nauk o Zdrowiu – prof. dr hab. med. Włodzimierz Samborski.

Konferencja miała charakter interdyscyplinarny i wieloaspektowy. Przedstawiane referaty nawiązywały do dwóch wybitnych postaci, różniących się postawami i drogami życiowymi, jednak posiadającymi podobną troskę o człowieczeństwo na świecie. Zdawać by się mogło, że nic bardziej odległego niż, z jednej strony osoba lekarza, który zapisał się w historii jako, jak dotychczas, jedyny lekarz – laureat Pokojowej Nagrody Nobla, muzyk, organista, etyk, filozof, teolog, a także i pisarz. Albert Schweitzer był człowiekiem wyjątkowym, przemieniając tropikalny las znad Lambaréné w znany na całym świecie szpital, znaczenie którego dalece wykracza poza leczenie chorób miejscowej ludności. Misja instytucji sięgała dalej, dzięki Albertowi Schweitzerowi i jego zespołowi stanowiła nieustannie trwające upominanie się o zdrowie, dobro, godność i człowieczeństwo żyjących w skrajnym ubóstwie mieszkańców. Albert Schweitzer znany był także jako organista, biograf i niezrównany interpretator Jana Sebastiana Bacha. Może nie realizował wiernie postulatów technicznych gry, jednakże jego interpretacje przepojone były religijną wręcz pasją i niespotykanym zaangażowaniem emocjonalnym. Jego interpretacje Bacha były jak czytanie psalmów.

Młodszy o dwadzieścia pięć lat Erich Fromm - lewicujący intelektualista i psychoanalityk – jeden z najwybitniejszych przedstawicieli tzw. psychoanalizy kulturowej, doszedł do podobnie przenikliwych wniosków o naturze ludzkiej, zbliżając się do nich z innej strony. Obu tych wybitnych intelektualistów, pamiętając, że Albert Schweitzer był nade wszystko człowiekiem czynu, który świadomie zrezygnował z drogi rozwoju akademickiego, łączyło zainteresowanie filozofią indyjską. Schweitzer, teolog protestancki poświęcił jej odrębne dzieło zatytułowane „Wielcy Myśliciele Indii” (wydanie polskie, 1993). Z dzieła tego przebija myśl, którą tak pięknie realizował w swym długim

życiu. Rzecz idzie o niezgodę na cierpienia wszystkich żyjących istot. Etyka czci dla życia w jej praktycznym wymiarze jest postawą zmierzającą do uśmierzenia cierpień najbardziej potrzebującym, a jedynym uzasadnieniem tej postawy jest fakt ich istnienia. Żywe zainteresowania myślą indyjską, a buddyjską w szczególności, u Ericha Fromma znalazło pełen wyraz w dziele „Buddyzm zen i psychoanaliza” (wydanie polskie, 1995) będącej pokłosiem warsztatów na temat buddyizmu zen i psychoanalizy, jakie odbyły się w 1957 roku pod auspicjami Wydziału Psychoanalizy Szkoły Medycznej Autonomicznego Narodowego Uniwersytetu Meksyku, których bohaterem był doktor D.T. Suzuki. Na stronach książki o zen, Fromm zanotuje: „*postawą wobec przeszłości jest wdzięczność, wobec teraźniejszości służenie, a wobec przyszłości – odpowiedzialność. Życie na sposób zen oznacza, że pełen szacunku, w pełni doceniasz siebie i świat*” (str. 169-170).

Temat konferencji, skupił znawców życia i dorobku Ericha Fromma i Alberta Schweitzera, w kontekście ich rozważań i bezpośrednich działań na rzecz zdrowia, spełnienia rozwoju vitalności społeczeństw lokalnych, jak też ujmowanych perspektywie globalnej. Konferencję otworzył przewodniczący komitetu organizacyjnego, dr Bogusław Stelcer, który zwrócił uwagę, iż poznański zespół Przyjaciół Alberta Schweitzera nawiązuje do imponującego dorobku znamienitych poprzedników w kraju i za granicą. O kontynuacji najlepiej zaświadczył fakt przesłanych uczestnikom konferencji pozdrowień z rąk Prezesa Polskiego Towarzystwa Schweitzerowskiego – prof. Henryka Gaertnera. Nestor polskich miłośników Alberta Schweitzera, zwrócił uwagę na głęboko humanistyczne poszukiwania obecne w aktywności obu patronów konferencji. Podkreślił też doniosłość obecności znakomitych gości z Niemiec, którzy wraz innymi prelegentami z Polski dowiedli, że życie i myśl Alberta Schweitzera kultywowana jest bez baczenia na granice państwowe. Swe pozdrowienia i krótkie słowa wdzięczności za organizację konferencji nadesłali pani Halina Tremaska oraz dr med. Einhardt Weber z Deutscher Hilfsverein Albert Schweitzer-Spital Lambaréné, z siedzibą we Frankfurcie nad Menem. Wyrazili słowa pełnej aprobaty dla tak sformułowanej koncepcji konferencji, w pełni nastawionej na ukazanie troski o człowieczeństwo, będącej przedmiotem zainteresowań Ericha Fromma, jak i Alberta Schweitzera. Wskazali w krótkich słowach doniosłość, jaką nieustannie posiada fakt szerzenia etyki Schweitzera i myśli humanistycznej Ericha Fromma.

Konferencję prowadził dr Bogusław Stelcer, adiunkt w Zakładzie Psychologii Klinicznej Uniwersytetu Medycznego w Poznaniu. Referat wprowadzający wygłosił gość z Niemiec, pan Kurt Heimann, który jest jednym z prominentnych przedstawicieli Koła Przyjaciół im. Alberta Schweitzera działającego na terenie Saksonii. W swym referacie wskazał na trudne uwarunkowania istnienia towarzystw im. Alberta Schweitzera w dawnej Niemieckiej Republice Demokratycznej, funkcjonującej jako państwo kontrolujące i podporządkowujące komunistycznej ideologii wszelką działalność społeczną. Podkreślił także konieczność podjęcia etycznego wymiaru działalności Alberta Schweitzera. Następnie głos zabrał mgr Wojciech Strzelecki, pracownik Zakładu Psychologii Klinicznej Uniwersytetu Medycznego w Poznaniu. W swym referacie, skupionym na ukazaniu Schweitzera jako opiekuna potrzebujących tejże opieki, zwrócił uwagę na jej cechy. Te skupiają się, zdaniem autora referatu, na zasadach życzliwości i obowiązku niesienia pomocy, odpowiedzialności za ludzkie życie, sprawiedliwego niesienia opieki, szacunku, jak też i integralności psychicznej sprawującego opiekę. Z następnym referatem wystąpił dr Stanisław Antczak, pracownik Katedry Nauk Społecznych UM w Poznaniu. Z perspektywy antropologa kultury dr Antczak ukazał złożone społeczne, kulturowe i też obyczajowe uwarunkowania leczenia chorób w Afryce, w jej subsaharyjskiej części. Naturalną kontynuacją referatu okazało się wystąpienie lek. med. Adama Bobkiewicza, reprezentującego działającą przy Uniwersytecie Medycznym w Poznaniu Fundację Redemptoris Missio, będącą organizacją zajmującą się niesieniem pomocy medycznej i humanitarnej

w krajach Trzeciego Świata od wielu już lat. Doktor Bobkiewicz w swym przejmującym wystąpieniu „Opieka Zdrowotna w krajach Trzeciego Świata” przybliżył realia niesienia opieki sąsiadującym z Gabonem Kamerunie – miejscu gdzie lekarz zmagają się z powszechnym ubóstwem, brutalnością obyczajów, niestabilnością społeczną i polityczną, jak też niesprzyjającymi uwarunkowaniami klimatycznymi. Kolejny referat wygłosił dr Bogusław Stelcer z Zakładu Psychologii Klinicznej UM w Poznaniu. Tytuł wystąpienia „Umierać po ludzku – Albert Schweitzer wobec śmierci” zmierzał do ukazania Wielkiego Doktora w jego walce o godność życia i umierania w szczególnie trudnych warunkach Lambaréné. Albert Schweitzer ukazany został jako mistyk inspirowany muzyką J.S. Bacha, podejmujący walkę z miejscowymi szamanami, samemu sytuując się w roli szamana czerpiącego swe siły z odmiennego źródła energii duchowej. Wreszcie, ukazana została cienka linia oddzielająca świat żywych i umarłych w Lambaréné i drogi prowadzące do akceptacji trudnego faktu śmierci. Kolejnym w tej części referatem było wystąpienie trzeciego pracownika Zakładu Psychologii Klinicznej, mgr Marcina Cybulskiego, zatytułowane „Rhena Schweitzer-Miller – wspomnienie”. Wystąpienie to zmierzało do ukazania głęboko osobistego wymiaru relacji ojciec – córka. Dążąc do pokazania osoby Schweitzera jako ojca, Marcin Cybulski zwrócił uwagę na nieuniknione antynomie i niemożność realizowania się w roli rodzica wobec niemożności zrezygnowania z obowiązków społecznych. Pierwszą część spotkania zakończył referat dr Rafała Nakonecznego z Pracowni Pytań Granicznych Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu. Wystąpienie „Kilka uwag o transgresyjnej aktywności etycznej” wprowadziło uczestników w krąg refleksji o sposobie ukazywania etyczności i docierania nią do ludzi. Drogi, przypomnijmy, innej niż głoszenie kazań i uczonych prawd.

Drugą część spotkania rozpoczął referat dr Horsta-Petera Reichardta z Drezna, zatytułowany „Partyzanci Humanizmu”. Doktor Reichardt tytułem wystąpienia nawiązał do książki Hansa-Jürgena Schulta, ukazującego pięciu wybitnych postaci dwudziestego wieku, które odegrały wyjątkową walkę o człowieczeństwo. Byli to: Martin Luther King, Dietrich Bonhoeffer, Reinhold Schneider oraz bohaterowie poznańskiej konferencji – Albert Schweitzer i Erich Fromm. Treść wystąpienia zmierzała do pokazania treści i sposobu krytyki społecznej uprawianej przez bohaterów konferencji, stanowiła wyraz zachęty do przyjrzenia się ich poglądom i głębokiego ich zrozumienia, unikając niebezpieczeństwa ślepego bałwochwalstwa. Na podobne zagrożenia wskazywał prof. Stanisław Kowalik, Kierownik Katedry Kultury Fizycznej Osób Niepełnosprawnych AWF w Poznaniu, ukazujący ograniczenia koncepcji autorytetu społecznego Ericha Fromma. Zdaniem autora referatu „Autorytety społeczne i ich rola w kształtowaniu życia społecznego w ujęciu Ericha Fromma” przykre z punktu widzenia etyki humanistycznej jest zjawisko braku zapotrzebowania na autorytety społeczne, marginalizowane poprzez konsumeryzm, którego celem jest życie łatwe i wygodne, ale czy bardziej sensowne? Wygłaszający kolejny referat prof. Ryszard Stachowski, wieloletni Kierownik Zakładu Psychologii Ogólnej i Historii Myśli Psychologicznej w Instytucie Psychologii UAM w Poznaniu, w referacie „Model zdrowia psychicznego według Ericha Fromma” przedstawił frommowskie rozumienie zdrowia psychicznego człowieka widzianego w szerokim kontekście uwarunkowań jednostkowych i społecznych. Autorką kolejnego wystąpienia była dr Dorota Hędzulek z Katedry Nauk Społecznych Uniwersytetu Medycznego w Poznaniu. Doktor Hędzulek tytułując swe wystąpienie „Erich Fromm i wojna płci” pokusiła się na analizę wzajemnych nieograniczających podmiotowości relacji pomiędzy mężczyznami a kobietami.

Prezentacja filmu „*My Life is My Argument*” stanowiła pewną odmianę w charakterze obrad. Dokumentalny film przedstawiał spojrzenie na życie Alberta Schweitzera nie tylko poprzez pryzmat zdarzeń biograficznych, lecz przede wszystkim wpływu poglądów Lekarza z Lambaréné na podejmowane przezeń decyzje życiowe. Teza filmu osnuta została wokół przekonania, że życie

Alberta Schweitzera najdobitniej świadczy o wartości głoszonych przez niego idei, pomiędzy którymi nie ma rozbieżności. Pan Adam Banaszak, animator kultury w Poznaniu, przedstawił referat zatytułowany „Czego może nauczyć nas Albert Schweitzer jako muzyk?”. Zdaniem autora referatu, Albert Schweitzer dalece wykraczał poza dotychczasowy sposób interpretowania dzieł Jana Sebastiana Bacha, zaś w muzyce wielkiego mistrza widział przejawy ducha religijnego bliskiego jemu samemu. I w tym fakcie poszukiwać należy klucza do fascynacji i zaangażowania w interpretowanie dzieł Bacha, jak też troski o stare organy, jako narzędzia wyrażania się religijności.

Konferencję zakończyły dwa mini-recitale, kolejno na wiolonczelę i skrzypce, muzyki Jana Sebastiana Bacha w wykonaniu studentów Akademii Muzycznej w Poznaniu.

Konferencji towarzyszyła wystawa pamiątek, memorabiliów i książek obu jej bohaterów. Panowie Marcin Cybulski i Bogusław Stelcer zebrali szereg pamiątek i dzieł wydanych drukiem w języku polskim i niemieckim. Zaprezentowane fragmenty zbiorów przybliżyły zainteresowanym szerokie spektrum zainteresowań Ericha Fromma i Alberta Schweitzera, które obejmowały filozofię kultury, etykę, psychoanalizę, teologię i muzykologię, by wymienić te najistotniejsze. Organizatorzy konferencji niniejszym pragną wyrazić wolę kontynuowania podjętych kilka lat temu kroków mających na celu popularyzację myśli humanistycznej. Przedmiotem szczególnej troski jest wskazanie studentom uczelni medycznych wzorca lekarza – opiekuna, człowieka o szerokich horyzontach umysłowych, w osobie Alberta Schweitzera. Nawiązując zaś do osoby Ericha Fromma troską tą jest dbałość o pełnię rozwoju osobowego w niestabilnym świecie manipulacji społecznych, destruktywnego konsumeryzmu oraz spłykania jakości relacji międzyludzkich.